

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ερωτεύτηκα τα νέα ελληνικά από το πρώτο άκουσμα

Ο Ντέιβιντ Μπρούερ μιλάει στην «Κ»

Συνέντευξη στη ΜΑΡΩ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ

Η βοή της λεωφόρου εξαφανίζεται πίσω από την τεράστια σιδερένια είσοδο της πρώην οικίας Ελευθερίου Βενιζέλου, που βρίσκεται στη αρχή της οδού Λουκιανού, και στεγάζει τη βρετανική πρεσβευτική κατοικία. Πανύψηλη και πολύ βαριά, η πόρτα έφτασε στην Αθήνα γύρω στο 1930 από το Λίβερπουλ, όταν αυτό το νεοκλασικό κτίριο του Μεσοπολέμου κτιζόταν για λογαριασμό της δεύτερης σύζυγού του Βενιζέλου, της Έλενας Σκυλίτση.

Μετά τον θάνατό του, η κατοικία άλλαξε ιδιοκτητή, αγοράστηκε από τη βρετανική κυβέρνηση και στέγασε για χρόνια την πρεσβεία της χώρας στην Ελλάδα. Σήμερα πλέον, εδώ φιλοξενούνται οι προσκεκλημένοι της και επίσης διοργανώνονται εκδηλώσεις. Σε αυτό το θαυμάσιο σπίτι προγραμματίστηκε η συνάντησή μας με τον κλασικό φιλόλογο και συγγραφέα Ντέιβιντ Μπρούερ, ο οποίος ήρθε στην Αθήνα για λίγες ημέρες, ο πρώτος μιας σειράς ομιλιών σε διαλέξεις που διοργανώνονται από την πρεσβεία για την επέτειο δύο αιώνων από την κήρυξη της ελληνικής Επανάστασης του 1821. Η εκδήλωση ήταν προγραμματισμένη να πραγματοποιηθεί το απόγευμα της ίδιας ημέρας στην «αίθουσα χορού», υπό τον σκηνοθέτη βλέρμα του Λόρδου Βύρωνα όπως τον ζωγράφισε ο Τόμας Φίλιπς σε ένα από τα πιο διάσημα πορτρέτα του 19ου αιώνα, ιδιοκτησία της βρετανικής πρεσβείας.

Ο κύριος Μπρούερ μάς περιμένει καθισμένος σε έναν από τους καναπέδες του «δωματίου ζωγραφικής», που λούζεται στο φως από τα μεγάλα παράθυρα με θέα στον κήπο. Έχει ακουμπήσει δίπλα του ένα κομψό μπλε μπιστοτούι στολισμένο με λεπτά χρωματιστά ανθάκια. Διανύει την ένατη δεκαετία της ζωής του, παραμένει οξυδερκής και εξαιρετικός συνομιλητής. Λεπτός στους τρόπους και στο δέμας, είναι ένας ευγενής Βρετανός ακαδημαϊκός που αγάπησε την Ελλάδα πολλά χρόνια πριν και έγραψε τρία βιβλία για την ιστορία της, ξεκινώντας από το 1453 και φτάνοντας στο 1949. Στην αρχή γοητεύτηκε από τη γλώσσα, μετά από τον τόπο και, εντέλει, ανακάλυψε ότι το δικό του πάθος για την Ιστορία

Στα αγγλικά δεν είχε γραφτεί κανένα ιστορικό βιβλίο για τον ελληνικό Αγώνα της Ανεξαρτησίας στο σύνολό του. Έτσι ξεκίνησα να μελετώ το θέμα.

Κάθε ιστορικός έχει τις δικές του προκαταλήψεις, τη δική του ηθική άποψη, πολιτική θέση.

Έκανα λατινικά από επτά χρόνων και αρχαία ελληνικά από τα έντεκα. Ήταν συνηθισμένο για την εποχή, προφανώς όχι πια.

μπορούσε εδώ να καρποφορήσει. Διότι πραγματικά η Ιστορία υπήρξε το πάθος του, ενώ οι κλασικές σπουδές μια επιταγή της εποχής. «Έκανα λατινικά από επτά χρόνων και αρχαία ελληνικά από τα έντεκα. Ήταν συνηθισμένο για την εποχή, προφανώς όχι πια», λέει και γελάει. «Όπως ήταν φυσικό, συνέχισα να κάνω λατινικά και ελληνικά στο σχολείο και αυτό με έφερε στην Οξφόρδη. Ομως δεν ένιωθα ότι θα μπορούσα να μάθω κάτι παραπάνω ή να εξερευνήσω περαιτέρω αυτές τις γλώσσες. Πάντα με ενδιέφερε η Ιστορία και ενδεχομένως να είχα

Ο Βρετανός κλασικός φιλόλογος και συγγραφέας Ντέιβιντ Μπρούερ μάς θυμίζει τη συμβουλή του Ιταλού πολιτικού, ιστορικού και συγγραφέα Γκαετάνο Σαλβεμίνι: «Η αντικειμενικότητα είναι όνειρο, η ειλικρίνεια είναι καθήκον».

στραφεί εκεί εξαρχής, αν τα λατινικά και τα ελληνικά δεν κατείχαν μια τόσο περίοπτη θέση εκείνη την εποχή στην εκπαίδευση». Στο βιογραφικό του αναφέρεται ότι εργάστηκε επίσης ως δημοσιογράφος. Συνέβαλε αυτό στη διαμόρφωση του συγγραφικού του ύφους, τον ρωτάμε. «Ήμουν δημοσιογράφος σε ένα τεχνικό περιοδικό, που λεγόταν Which. Έκανα αξιολογήσεις οικιακών συσκευών», απαντά. «Εργάστηκα εκεί για δέκα χρόνια και είχα μια εξαιρετικά αρχισυντάκτρια, μια κυρία η οποία κατά τη διάρκεια του πολέμου είχε υπηρετήσει στην

Αλβανία, στην Οργάνωση Βοηθείας των Ηνωμένων Εθνών. Είχε ζητήσει, λοιπόν, μια πολύ ενδιαφέρουσα ζωή, αλλά ως αρχισυντάκτρια ήταν απολύτως ακριβής. Πάντα χαμογελαστή επέμενε ότι το κείμενό μας έπρεπε να είναι σωστό, σαφές και κυρίως χωρίς τεχνικούς όρους. Είναι όμως πιο εύκολο να χρησιμοποιείς τεχνικούς όρους, όταν γράφεις για τεχνικά θέματα. Εμείς βέβαια έπρεπε να γράφουμε έτσι ώστε να τα καταλαβαίνουν όλοι. Αυτή ήταν η καλύτερη εκπαίδευσή μου ως ερευνητή και συγγραφέα».

Και πώς αποφάσισε να μελετήσει την ελληνική ιστορία και να της αφιερώσει τη συγγραφική του δουλειά, είναι η επόμενη ερώτησή μας. «Ήρθα για πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1959, πολλά χρόνια μετά τις σπουδές μου στην Οξφόρδη, γιατί εκείνον τον καιρό δεν ήταν πολύ εύκολο τέτοια ταξίδια», θυμάται. «Ταξιδέψαμε με την οικογένεια και φίλους οδικώς μέσω Ιταλίας, περάσαμε με το φέρι από το Πρίντεζι στην Κέρκυρα κι εκεί άκουσα για πρώτη φορά να μιλούν ελληνικά. Σχεδόν αμέσως κατάλαβα ότι τα ερωτεύτηκα. Κάποιοι άνθρωποι ερωτεύονται ένα μουσικό όργανο μόλις το ακούσουν,

Ιστορία αγάπης

Υποστηρίζει ότι τα ελληνικά του έχουν πλέον «σκουριάσει». Ωστόσο, την εποχή της μελέτης του διάβαζε τη γλώσσα με ευκολία, και έτσι δεν αντιμετώπισε πρόβλημα να προσεγγίσει τις ελληνικές πηγές. Αλλά με τον προφορικό λόγο υπήρξε διαστακτικός, σχολιάζει. «Από την παιδική μου ηλικία είχα μάθει λατινικά και ελληνικά από τα βιβλία της γραμματικής, έτσι γινόταν τότε. Πρώτα μαθαίναμε τη γραμματική και μετά, υποτίθεται, θα ήμασταν σε θέση να διαβάσουμε και να γράφουμε. Βεβαίως αυτό δεν συνέβαινε, αλλά τέτοια ήταν η δική μου προσέγγιση εκμάθησης των ελληνικών. Υπήρχε μια εξαιρετική γραμματική ελληνικών στα αγγλικά εκείνη την εποχή, το "A Grammar of Modern Greek" του Τζούλιαν Τ. Πρινγκ, και όποιος ενδιαφερόταν για την ελληνική γλώσσα, αυτό χρησιμοποιούσε. Σε κάποιες διακοπές με την οικογένειά μου μελετούσα, λοιπόν, τη νέα ελληνική γραμματική και η κόρη μου, έφηβη τότε, κρυφοκοπούσε. Είχα φτάσει στα αυτοπαθή ρήματα, και διάβαζε την αγγλική μετάφραση: ντύνομαι, γδύνομαι, σπικύνομαι, παντρεύομαι. Μου λέει λοιπόν, "Αυτή είναι η πιο σύντομη ιστορία αγάπης που έχω ακούσει ποτέ!".

– Η κόρη σας έμαθε ελληνικά έπειτα από αυτό; – Όχι. Εγώ είμαι ο μόνος σπουδαστής ελληνικών στην οικογένειά μου.

– Εντέλει τι σας προσείλκυσε στην ιστορική μελέτη της τουρκοκρατίας; – Μου κίνησε το ενδιαφέρον εν μέρει το γεγονός ότι ήταν ανεξερεύνητη εποχή, και εν μέρει ότι υπήρχε η ισχυρή πεποίθηση στην Ελλάδα – και ίσως υπάρχει ακόμα –, ότι η τουρκική κυριαρχία ήταν σκληρή στο σύνολό της, κάτι που δεν ευσταθεί απολύτως. Συνεπώς, ήθελα να δω τις πιο λεπτές πλευρές της.

Έχω καταλάβει από πρώτο χέρι πόσο ευαίσθητοι είστε με αυτά τα θέματα

Στα βιβλία του για την Ελληνική Επανάσταση, τόσο στο πρώτο που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα με τίτλο «Η φλόγα της ελευθερίας: Ο αγώνας των Ελλήνων για ανεξαρτησία 1821-1833» (εκδ. Ενάλιος), όσο και στο πιο πρόσφατο «Ελλάδα 1453-1821. Οι άγνωστοι αιώνες» (εκδ. Πατάκη), το βασικό του μέλημα είναι να δει το θέμα τοποθετημένο μέσα στη διεθνή πολιτική σκηνή. «Οχι όμως αγνοώντας το τι συνέβαινε στην Ελλάδα εκείνη την εποχή, ούτε παραβλέποντας τις ηρωικές ή λιγότερο ηρωικές πράξεις των Ελλήνων», λέει. «Όμως ο Αγώνας του 1821 είχε μεγάλη συμμετοχή από την Ευρώπη και την Αμερική, συνεπώς ήταν ένα διεθνές δράμα».

– Ένας ερευνητής που μελετά την ιστορία μιας άλλης χώρας, είναι περισσότερο αντικειμενικός και απαλλαγμένος από εθνικούς μύθους; – Ισχύει αυτό, αλλά επίσης κάθε

Ο Αγώνας του 1821 είχε μεγάλη συμμετοχή από την Ευρώπη και την Αμερική, συνεπώς ήταν ένα διεθνές δράμα.

ιστορικός έχει τις δικές του προκαταλήψεις, τη δική του ηθική άποψη, πολιτική θέση και ούτω καθεξής. Οπότε, για παράδειγμα, μήπως εγώ ανέδειξα πολύ τον Βύρωνα και τον ναύαρχο Κόδριγκτον, για να μην αναφέρω τον Κόκραν, τον Τσερτς και τους λοιπούς στα βιβλία μου; Ελπίζω πως όχι, αλλά εννοώ ότι ίσως εκεί να έπαιξαν ρόλο οι δικές μου προκαταλήψεις, και τους αφιέρωσα λίγο παραπάνω χρόνο από όσο θα έδιναν υπό άλλες συνθήκες.

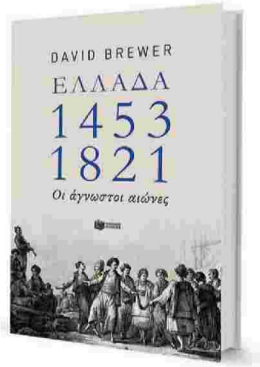
– Γράφετε στο βιβλίο σας «Ελ-

λάδα 1453-1821» ότι από τους Έλληνες ιστορικούς του παρελθόντος, η Επανάσταση του 1821 έχει περιγραφεί ως ένας αγώνας μεταξύ δύο –Ελλήνων και οθωμανών– σε μια κλειστή αρένα. Τι εννοείτε με αυτό, και ποιοι άλλοι εμπλέκονται σε αυτή τη σύγκρουση; – Κατ' αρχάς υπήρχαν οι Ενετοί στην Κρήτη και οι Γενουάτες στη Χίο. Η Ενετοκρατία στην Κρήτη διήρκεσε σχεδόν όσο και η τουρκοκρατία αλλά αυτό το στοιχείο συχνά αγνοείται. Και βεβαίως υπήρχαν οι διεθνείς πιέσεις που δεχόταν η οθωμανική αυτοκρατορία. Η Ρωσία ήταν πάντα ένα ερώτημα για την περίοδο που εξετάζουμε, ένα αδελφό ορθόδοξο κράτος που από τον 18ο αιώνα και μετά παρακολουθούσε στενά την οθωμανική αυτοκρατορία περιμένοντας τι θα μπορούσε να κερδίσει από τα προβλήματα και την παρακμή της. Για να μην αναφερθώ στους Βρετα-

νούς, στους Γάλλους και άλλους εμπόρους για τους οποίους η ελεύθερη κίνηση στη Μεσόγειο ήταν πολύ σημαντική. Αρα, αισθάνθηκα ότι υπάρχουν πολλές πλευρές στο θέμα.

– Επίσης γράφετε: «Η επανεκτίμηση μιας εθνικής πεποίθησης που έχει επί χρόνια γίνει αποδεκτή, μπορεί να αποβεί ιδιαίτερα επώδυνη διαδικασία». Σε τι αναφέρεστε;

– Αναφερόμαι στα συναισθήματα των Ελλήνων σχετικά με τα όσα έχω γράψει. Είχα, ξέρετε, έναν παλιό και αγαπημένο Έλληνα φίλο. Τα πγαίναμε περίφημα μέχρι τη στιγμή που εξέφραξα οποιαδήποτε κριτική για την Ελλάδα. Ακόμα κι όταν ανέφερα ελληνικές πηγές ως επιχειρήματα, δεν το δεχόταν. Και επρόκειτο για έναν πολύ μορφωμένο άνθρωπο, είχε εργαστεί στην Αγγλία, αλλά και πάλι δεν άκουγε. Οπότε κατάλαβα από πρώτο χέρι

Το πιο πρόσφατο βιβλίο του Ντέιβιντ Μπρούερ κυκλοφορεί στα ελληνικά από τις εκδόσεις Πατάκη.

πόσο ευαίσθητοι είναι κάποιοι Έλληνες –ίσως όλοι οι Έλληνες– με αυτά τα θέματα. Και έπειτα σκέφτηκα πως, εάν ένας Έλληνας είχε γράψει την ιστορία της Μάχης της Αγγλίας

το 1940, και υποστήριζε ότι ίσως να μην ήταν και τόσο σπουδαία όσο πιστεύουν οι Βρετανοί, κι εγώ θα γινόμουν έξαλλος!

– Πιστεύετε ότι η επέτειος των δύο αιώνων από την κήρυξη της Επανάστασης, είναι μια ευκαιρία να αναγνωρίσουμε κάποιους εθνικούς μας μύθους; Και ποιους; – Καλή ερώτηση, αλλά δεν θα τολμούσα ως Βρετανός να πω τι θα έπρεπε να κάνουν οι Έλληνες σχετικά με τη δική τους Ιστορία. Δεν νομίζω ότι είναι σωστό να προτείνω κάτι τέτοιο, οπότε μάλλον θα αφήσω αναπάντητη την ερώτησή. Είναι κάτι που πρέπει να αφιερώσει στους Έλληνες.

– Μία συμβουλή έστω; – Αυτή του Ιταλού πολιτικού, ιστορικού και συγγραφέα Γκαετάνο Σαλβεμίνι: «Η αντικειμενικότητα είναι όνειρο, η ειλικρίνεια είναι καθήκον».

